

УДК: 37.015.3:159.952

Фокіна Олена, ст. 4 курс педагогічного факультету;

Науковий керівник к. п. н. доцент Кукалець М.В (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне).

ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СФОРМОВАНOSTІ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

***Анотація.** У статті досліджено проблеми формування пізнавальних інтересів в учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва. Охарактеризовано дидактичну сутність формування пізнавальних інтересів молодших школярів. Виокремлено критерії та рівні сформованості пізнавального інтересу молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва.*

***Ключові слова:** пізнавальний інтерес, уроки образотворчого мистецтва.*

***Аннотация.** В статье исследованы проблемы формирования познавательных интересов у учащихся начальных классов на уроках изобразительного искусства. Охарактеризована дидактическая сущность формирования познавательных интересов младших школьников. Выделены критерии и уровни сформированности познавательного интереса младших школьников на уроках изобразительного искусства.*

***Ключевые слова:** познавательный интерес, уроки изобразительного искусства.*

***Annotation.** The article deals with the problem of initial classes pupils' informative interests formation at lessons of the fine arts. The didactic essence of initial classes pupils' informative interests formation initial classes pupils' informative interests formation is characterized. The criteria and levels of initial classes pupils' informative interests formation at the lessons of the fine arts are allocated.*

***Keywords:** cognitive interest, the lessons of the fine arts.*

Нові завдання шкільної освіти в Україні, які спрямовані на гуманізацію та демократизацію всього навчально-виховного процесу в школі, визначають нові пріоритети навчання і виховання, потребують формування ініціативної особистості, здатної до раціональної творчої праці. Головною метою виховання має бути формування повновартісної, індивідуально вираженої, всебічно розвинутої особистості [1, с. 27].

Зацікавленість є ефективним засобом успішного навчання, необхідною умовою досягнення позитивних наслідків. Лише тоді, коли дитина зацікавиться навчальним матеріалом, у неї виникне бажання дізнатися про нього більше. Ефективне навчання неможливе без пошуків шляхів активізації пізнавального інтересу учнів, адже діти повинні не тільки засвоїти певну суму знань, а й навчитися спостерігати, порівнювати, виявляти взаємозв'язок між поняттями, міркувати. А добитися цього можна лише засобами, що активізують пізнавальну діяльність. До них належать: дидактичні ігри, ігрові ситуації, цікавинки, завдання творчого характеру, нестандартні завдання [2, с. 15].

Розвитку пізнавального інтересу у початкових класах має приділятися особлива увага ще й тому, що саме в цих класах формуються основні інтелектуальні вміння.

Дослідження проблеми пізнавального інтересу знайшло відображення у наукових працях учених-методистів М. О. Абакумова, О. М. Біляєва, К. Б. Бархіна, Є. О. Баринової, В. А. Добромислова, Г. М. Іваницької, Т. О. Ладженської, М. Р. Львова (Росія), В. Я. Мельничайка, Н. А. Пашковської, М. І. Пентиліук, О. В. Петрова, Н. С. Рождественського, М. О. Рибникової, Л. М. Симоненкової (Україна), Л. Б. Федоренко та ін.

Метою статті є дослідження сформованості пізнавальних інтересів молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва.

Стійкий пізнавальний інтерес – ознака готовності дитини до навчання, внутрішня рушійна сила духовного розвитку дитини, а це, в свою чергу, великою мірою сприяє підвищенню ефективності навчання.

Пізнавальний інтерес та пізнавальна активність учнів є найважливішими умовами формування інтелектуальних умінь, розвитку пізнавальних здібностей дітей молодшого шкільного віку. У навчальному процесі пізнавальний інтерес – мотив та умова успішного навчання, це особливість людини, що виявляється в її спрямованості на певні об'єкти, в прагненні пізнати їх, оволодіти ними.

Виховання стійкого інтересу – процес тривалий і складний. Основними умовами виховання інтересу є виховання свідомого, відповідального ставлення до навчальної діяльності; виховання позитивних емоцій, пов'язаних з навчальними заняттями; опосередковане виховання інтересу (використання наявних у дітей інтересів для виховання нових) [3, с. 57].

У початкових класах в учнів формуються основні інтелектуальні вміння, розвиваються пізнавальні сили й здібності, змінюються їх уміння й навички самостійно засвоювати та осмислювати навчальний матеріал. Найважливішою умовою виховання цих цінних якостей є підвищення пізнавальної активності дітей, розвиток у них пізнавальних інтересів.

У навчальному процесі пізнавальний інтерес виступає, з одного боку, як мотив навчання, а з другого, – як умова успішного навчання. Інтерес – це особливість людини, що виявляється в її спрямованості на певні об'єкти, в прагненні пізнати їх, оволодіти ними [4, с. 28].

Основними шляхами виховання інтересу є виховання свідомого, відповідального ставлення до навчальної діяльності; виховання позитивних емоцій, пов'язаних із навчальними заняттями; опосередковане виховання інтересу (використання наявних у дітей інтересів для виховання нових) [5, с. 16].

Уміле поєднання традиційних і нетрадиційних форм роботи, використання вчителем таких занять у певній системі та досконале володіння методикою їх проведення забезпечують високу ефективність нестандартних уроків. Як показує досвід провідних учителів, проведення нестандартних уроків значно покращує навчання учнів, зацікавлює їх, виховує дух колективності, прищеплює любов до самого процесу навчання, розвиває пізнавальні інтереси, що так важливо саме в наш час.

Отже, психологічною й педагогічною наукою встановлено, що важливим мотивом діяльності молодших школярів є інтерес – вибіркова спрямованість особи на ті чи інші об'єкти, яка виявляється в прагненні пізнати їх, займатися саме цією діяльністю. Все, за що бореться людина, впливає з її інтересу. Тому перш, ніж шукати шляхи розвитку пізнавального інтересу учнів на уроках, слід дізнатися, що дітей особливо цікавить. Інтерес є тією іскоркою, з якої згодом розгортається жадоба до знань. Тому досить важливо розвивати його саме в маленьких дітей, бо це – основа розвитку нахилів учнів. Інтерес являє собою важливу спонукальну силу до учіння, до оволодіння основами наук, важливий засіб навчання [6].

Експериментальне дослідження проводилось упродовж 2014-2015 навчального року у 3-х класах РКГ «Престиж» м. Рівного. Експериментом було охоплено 40 учнів (20 учнів експериментальної і 20 учнів контрольних груп), 8 педагогів початкової школи.

Аналіз та узагальнення результатів теоретичних та емпіричних досліджень з проблеми формування пізнавального інтересу, дозволили нам виділити критерії, які стали основою для розробки діагностичних методик виявлення рівнів сформованості пізнавального інтересу молодших школярів у процесі образотворчого мистецтва.

Серед таких критеріїв ми виділили наступні: пізнавальна самостійність, зацікавленість уроками образотворчого мистецтва, повнота та мобільність знань, умінь та навичок.

Кожний з критеріїв конкретизується своїми показниками, проілюстрованими у таблиці 1.

Таблиця 1

Критерії і показники активізації пізнавального інтересу
молодших школярів

Критерії			
Показники	Пізнавальна самостійність	Зацікавленість в уроках образотворчого мистецтва	Повнота та мобільність знань, умінь та навичок
	самостійність; регулярність виконання завдань; самоконтроль та самоорганізованість; надситуативність; працездатність.	інтерес до образотворчого мистецтва; інтенсивність та виразність емоційних проявів; ініціативність; допитливість; сумлінність та старанність; наполегливість.	рівень знань, умінь та навичок.

З метою діагностики пізнавального інтересу за критерієм «пізнавальна самостійність» упродовж тижня ми оцінювали на уроках образотворчого мистецтва самостійну роботу учнів. Крім правильності виконання завдання, ми брали до уваги такі риси учнів, як самостійність, здатність до самоконтролю та самоорганізованості, враховували працездатність молодших школярів.

Наступним критерієм пізнавальної активності нами визначено зацікавленість школярів до уроків образотворчого мистецтва, для діагностики якого нами було використано метод узагальнення незалежних характеристик і метод анкетування (учителів та учнів) з метою визначення у молодших школярів їхнього ставлення до уроків образотворчого мистецтва. Метод узагальнення незалежних характеристик полягав у тому, що своє ставлення до уроків образотворчого мистецтва демонструє учень, потім свою думку щодо цього учні висловлює учитель і один з батьків дитини, після чого експертом підсумовуються загальні результати і робляться висновки.

Ставлення учнів до уроків образотворчого мистецтва представлено у таблиці 2.

Аналіз результатів, проілюстрованих у таблиці, свідчить про те, що в учнів домінує байдуже ставлення до уроків образотворчого мистецтва, що свідчить про відсутність інтересу учнів до даного предмету. Зауважимо,

що активно-позитивне ставлення до образотворчого мистецтва нами охарактеризовано високим рівнем пізнавального інтересу; позитивне – достатній рівнем, байдуже – середнім, негативне і вкрай негативне – початковим.

Таблиця 2

Ставлення учнів початкових класів до уроків образотворчого мистецтва (%)

Тип ставлення	Експериментальні групи	Контрольні групи
Активно-позитивне	15	15
Позитивне	30	35
Байдуже	45	45
Негативне	10	15
Украй негативне	0	0

З метою визначення повноти та мобільності знань, умінь та навичок у контрольних та експериментальних класах були проведені оцінювання робіт учнів на уроках образотворчого мистецтва. Результати виконання їх засвідчили різний рівень засвоєння навчального матеріалу і високу стабільність розподілу учнів за рівнями, визначеними за показниками в галузі пізнавального інтересу.

На основі аналізу показників у галузі пізнавальної самостійності та інтересу, сформованості навчальних знань, умінь та навичок ми визначили чотири рівні пізнавального інтересу молодших школярів.

Перший (високий) рівень – це діти з високим інтелектуальним розвитком, до навчальної діяльності їх спонукає здебільшого пізнавальний інтерес, вчать з бажанням, охоче виконують вправи з логічним навантаженням, ці учні вміють працювати самостійно і швидко.

Другий (достатній) рівень – це учні з достатнім загальним розумовим розвитком. Темп виконання навчальних завдань дещо повільніший, ніж у дітей високого рівня. Діти вчать з бажанням, однак іноді не проявляють належної старанності при вивченні тем, які їх мало цікавлять

Третій (середній) рівень – це учні з достатнім загальним розумовим розвитком. Темп виконання навчальних завдань середній. У самостійній роботі немає системи, тому в таких учнів може різко змінюватись рівень засвоєння матеріалу від «4» до «12», і такі учні потребують різних мір допомоги.

Четвертий (початковий) рівень – це молодші школярі з низьким рівнем пізнавальної активності. Вони швидко втомлюються, мають нестійку увагу. У них недостатньо розвинена здатність до абстрагування, низький рівень логічного мислення. Порівняльні дані щодо сформованості

пізнавального інтересу учнів контрольної та експериментальної груп продемонстровано на рис. 1.

Рис. 1. Порівняльні дані щодо сформованості пізнавального інтересу учнів контрольної та експериментальної груп

Як бачимо з даних гістограми, на констатувальному етапі експерименту учні контрольної та експериментальної груп продемонстрували майже однакові показники сформованості їх пізнавальних інтересів. Наприклад, 17 % школярів контрольного та 15 % експериментального класів визначено високим рівнем сформованості пізнавального інтересу, 33 % учнів контрольної та 32 % експериментальної груп – достатнім, 25 % опитаних контрольної та 26 % експериментальної груп – середнім, 25 % учнів контрольної та 27 % експериментальної груп – початковим рівнем..

Отже, експериментальні дані підтверджують результативність використання у навчальному процесі комплексу спеціально розроблених завдань, спрямованих на формування рпзнавального інтересу учнів на уроках образотворчого мистецтва.

1. Ільяницька Л. С. Ігрові проблемні ситуації / Л. С. Ільяницька // Школа. – 2004. – № 7. – С. 27 – 28.
2. Кабиш І. Ю. Розвиток пізнавальних інтересів дітей молодшого шкільного віку / І. Ю. Кабиш. – К. : Освіта, 2011. – 47 с.
3. Любарська Л. Оцінка художньо-творчих робіт учнів образотворчого мистецтва / Л. Любарська, Л. Вовк – 2005.- № 12 – С. 56 – 59.
4. Масол Л. М. Впровадження нових програм з мистецтва і художньої культури / Л. М. Масол // Мистецтво і освіта. – 2001. – № 3. С.27 – 30.
5. Коновець С. Образотворче мистецтво як засіб активізації дитячої творчості / С. Коновець// Мистецтво і освіта. – 2009. – № 3. – С. 15 – 19.
6. Білецький П. О. Мова образотворчих мистецтв / П. О. Білецький. – К. : Рад. Шк., 1973 – 127 с.